

Comentariu - Hanu Ancutei

Hanu Ancutei, tiparit in intregime in 1982, dar inceput cu 7 ani mai inainte, prin publicarea povestirii lapa lui Voda, trebuie luat si citit in intregime, daca voim sa intelegem arta prozatorului.

Tehnica povestirii in povestire, sau a povestirii in rama, formula narativa foarte veche, dar in acelasi timp foarte noua (fiindca o gasim aplicata in diferite moduri), are avantajul de a putea transforma pe povestitorii insisi in personaje ale naratiunii de cadru. Ea are totodata si un caracter profund popular. Cunoscand adanc vechile carti populare, atent mai ales la arta de povestitor a unui Neculce sau Creanga, Sadoveanu atinge in aceasta opera a sa culmea rafinamentului artei cuvintului romanesc.

Hanul insusi devine personaj in povestirea de cadru, hanu ancutei nu e un han ca toate celelalte. Asezat la rascruce de drumuri, si de veacuri, Hanu Ancutei este o cetate care adaposteste pe povestitori si pe ascultatori, cu totii iubitori de vin din Tara de Jos, baut din oala de lut rosu. Teatral si solemn, pentru ca din modul cum e notata oralitatea vorbirii putem deduce tonul si gesturile personajului comisul Ionita, razasul cel fudul de la Darmanesti, spunea: "Trebuie sa stiti dumneavoastra ca hanul acela al Ancutei nu era han, -era cetate. Avea niste ziduri groase de ici pana colo. Si niste porti ferecate cum n-am mai vazut in zilele mele. In cuprinsul lui se puteau oplosi oameni, vite si carute si nici habar nu aveau din partea hotilor. . . "De aceea si parerea era si Mos Leonte Zoderul: "Asa ziduri ca de cetate, asa zabrele, asa pivnita, -asa vin, -in alt loc nu se poate. Nici asa dulceata, asa voie buna s-asemenea ochi negri; eu parca tot sub ei as sta pana ce mi-a veni vremea sa ma duc la limanul cel fara de vifor. . . "

Lirismul sadovenian, invaluitor, transpune adunarea de la han, ca si intamplarile povestite acolo, intr-un timp nedeterminat. Hanul reprezinta, in mic, Moldova dintotdeauna, Moldova oamenilor simpli cu obiceiuri arhaice, cu intamplari care se perinda dupa anume date calendaristice, cu practici savarsite ritualic. Diferitele Ancute care se succed, ca stapane la han, sunt parca una si aceeasi, in ochii generatiilor de bautoi si povestasi. Insa curgerea melodica a propozitiilor, pe care scriitorul rapsod le pune in gura povestitorilor, da impresia de continuitate in valuri fara sfarsit. . Iata un pasaj in care punerea verbelor la imperfect sugereaza aceasta imagine poetica: "Taberele d'caru nu se mai istoveau. Lautarii cantau fara oprire, cand cadeau unii, doborati de truda si de vin, se ridicau altii de prin cotloanele hanului. "

Povestire care ni se pare ca da, in modul cel mai adecvat, sensul intregului ciclu este Negustor lipscan.

Moldova celor adunati la Hanu Ancutei este o lume statornica, fericita intrucat se poate infrupta din darurile pe care pamantul acestei tari le ofera cu imbelsugare, refractara, mai ales, orice innoiri ale lumii civilizate care i-ar putea strica linistea. Inventiile tehnice sunt privite cu suspiciune: "Cine stie ce ticalosenie nemteasca a mai fi", mormaie si cu indaratnicie si cu glas gros ciobanul de pe Rarau, auzind ca stapan Damian Cristisor calatorise cu trenul. Ca cititor in zodii, mos Leonte admite

ceasornicele, dar in ruptul capului nu e de acord cu palariile la cucoane: "De ceasornice nu ma mir. . . dar femeile cu palarii, drept sa-ti spun, mie nu-mi plac."

Cat priveste alimentatia, moldovenii cei vechi nu intelegeau cum nemtii beau bere amara, mananca carne fiarta si cum se pot lipsi de sarmale, de bors, de crap la protap ori de miel fript talhareste. De la concluzia capitanului Isac: "Apoi atuncea, urma capitanul Isac, daca nu au toate acestea, nici nu imi pasa!sa ramaie cu trenul lor, si noi cu tara Moldovei", nu s-ar putea spune insa ca tara Moldovei e numaiindecat o tara a fericirii, pentru ca, dupa cum reiese din povestirea lui Constandin Motoc, ciobanul de pe Rarau, boierii asupresc crancen pe tarani si oamenii, ajutati de haiduci, precum Vasile cel Mare, trebuie sa-si faca singuri judet, un judet al sarmanilor, dupa pravile nescrise dar drepte.

Luata fiecare in parte, cele 9 istorisiri nu spun mare lucru, sau spun prea putin din punctul de vedere al prozatorului. Pentru ca nu atat ce se spune in Hanu Ancutei este esteticeste superior, cat mai ales modul cum se spune, felul de a povesti al fiecarui personaj in parte ramanand profund definitoriu.

Numai pentru ca veni vorba, comisul Ionita povesteste intamplarea cu iapa lui Voda. Alminteri el care "sta stalp"la han, desi declara ca pleaca de indata, aratand spre calul deja inseuat, avea de povestit ceva infricosetor. Sirul povestirilor insa, care decurg in chip natural una dintr-alta, cu o savanta punere in scena, il impiedica sa plece, pana cade si el, o data cu ceilalti, doborat de somn si bautura.

Povestitorul genericului care e unul din oameni ce stau mai la o parte, pe protapurile carelor din umbra hanului, ni-l prezinta pe calugarul Gherman de la Durau mai mult ca pe un haiduc paduratic. In aparenta tacut, afundat in barba lui stufoasa si "Indeletnicindu-se" cu oala calugarul dintr-o data a "slobozit cuvant": "Atunci cu mare dragoste si placere s-a ridicat din coltul lui calugarulcel care venise de la munte si, cumpanindu-si oala in dreptulbarbii, a slobozit cuvant. Pana in acea clipa tacuse si se indeletnicise cu oala si nici nu-l vedeam de barba. "

Vorbirea lui e presarata cu cuvinte din scripturi. La schitul Durau-spune el-"ma invoiesccu fratii mei intru pustietate, iesind cateodata cu toporul si cu cutitul impotriva dihaniilor, caci noi arma de foc si sabie nu se cade sa purtam:suntem slujitori cu duhul". Lucrurile mirenesti insa nu-i sunt cu totul straine, judecand dupa felul cum se adreseaza Ancutei:"-Iti multumesc, lele Ancuta, pentru vin si pentru cautatura ochilor. Poti sa umpli oala, ca sa nu te trudesti a veni a doua oara. "

Ca multe alte personaje tipic este mos Leonte Zoderul. Se vede cat de colo ca mos Leonte arde de nerabdare sa spuna o istorie. Politicos insa, invita pe comisul Ionita a nu-si uita cuvantul in legatura cu intamplarea cea grozava. Dar mos Leonte are o adevarata mancarime de limba, tine sa vorbeasca numaidecat si atunci recurge la un siretlic ce nu da niciodata gres in captarea auditorului. Se minuneaza ipocrit si teatral de povestirea calugarului si declara pe un ton potolit ca nu si-a mai simtit "inima ca potarnichea in cangile soimului", ca acum, decat o data in viata sa,

anume atunci cand a vazut balaurul. Se intelege, adunarea, inclusiv comisul Ionita, ii cere, in cor, sa spuna povestea cu balaurul care inghite pe boierul Nastasa Balomir, hapsanul, caruia ultima si tanara lui sotie ii venise in sfarsit de hac, cu ajutorul solomonarului.

Ciobanul de pe Rarau reprezinta, in adunarea idilica de la Hanu Ancutei, pe cei multi si oropsiti, oamenii pamantului. Portretul, foarte adecvat, este executat in trasaturi aspre, puternice, desprins parca din fabuloasa Dacie preistorica: "S-a ridicat din tohoarca lui, de la protap, un om matahalos, si s-a aratat in lumina focului pasind leganat. Numai dupa cum aducea picioarele, rar, cosind cu ele parca, s-ar fi putut cunoaste ca-i cioban. Se vedea asta insa si dupa gluga, dupa caciula dintr-un berbece, dupa chimirul lat si lustruit si mai ales dupa camasa scortoasa de spalaturi in zer, purta toiag nalt pe care il tineva sus. Si ochii mititei, abia –i vedeam de sub strasina fruntii si a sprancenelor. Avea plete unse cu unt, iar barba-i era rasa cu custura de coasa. "

Ciobanul atribuie povestea sa, Judet al sarmanilor, unui prieten al sau. Insa si el, ca si calugarul Gherman, are o taina. . . De fapt povestea lui e autobiografica si asta se vede din modul spunerii, ton si gesticulatie: "Povestind, ciobanul se atatare si acum isi scurta capul si bratele in rumeneala focului. Glasul ii iesise di cumpana obisnuita. Vorbea prea tare, insa ca si cum ar fi fost singur. "

Fantana dintre ploi si Cealata Ancuta sunt doua povestiri romantice de dragoste, una privitoare la intamplarea din tinerele a capitanului Isac cu o tanara tiganca, cea de-a doua referitoare la rapirea unei fete de boier de catre feciorul de razasi Tudorita Catana. Ambele intamplari au loc in jurul hanului Ancutei. Orb sarac si Istorisirea Zahariei Fantanarul prilejuiesc aducerea in scena a 3 personaje foarte pitoresti: Orbul e un "calic batran", un "ticalos" si un "nemernic"(continutul semantic al cuvintelor e cel vechi). In tinerele facuse parte dintr-o banda de cersatori si hoti, condusi de un oarecare lerofei, care a murit, acesta din urma, "la o petrecere si la o batalie int-o noapte". Ratacind multa vreme prin partile Chiului, orbul se intorcea acum la locul nasterii sale, sub poalele muntilor Moldovei. "Nemernicul" este insa un Homer autohton. Stie o multime de istorii, pe care le spune acompaniindu-se la cimpoi. Le spune si le canta in schimbul unui hartan de carne fripta si al unei ulcele de vin acru, cerand cu demnitate, aduimcand alimentele dar si caracterele oamenilor cu urechile si nasul. Datina cere sa inceapa cu cantecul Mioarei-indiferent de starea de spirit a adunarii-chemand "viers de mahnire din departarea anilor de demult". Melodia Mioritei cuprinde pe toti:"Ciobanul cel prost de la Rarau, cum si monahul care ducea la Sfantu Haralambie plangeau pe locurile lor fara nici o rusine. "

Orbul povesteste apoi intamplarea cu fuga lui Duca-voda in mazilie, spre tara leseasca, tiptil, in mare graba si umilinta. Oprindu-se la o casa si cerandu-i unei femei o oala cu lapte, e intampinat cu blesteme, cum scrie si in cronica lui Neculce:

"- N-avem lapte, n-avem vaci, mamuca;n-avem, ca ni le-a mancat Duca-voda, manca-l-ar temnita pamantului si viermii iadului cei neadormiti. "Iata sursa exacta a lui Sadoveanu:coparatia de texte ramane exceptional de interesanta asupra modului de documentare a scriitorului. Pornind de la o viziune popular-folclorica, marele prozator impinge istorisirea lui Neculce-indeajuns de realista, macar prin comparatie-spre mit si legenda.

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

Lita Salomia, care aduse de mana pe orb, e o baba cu gura punga si privirea ascutita, cam rea. Se face a se mira de succesul cantaretului. Nu bea vin pentru ca sufera de vatamatura, dar nu se da indarat de la rachiu si placinte moi, pe care le molfaie intr-un dinte. Zaharia Fantanarul, "cu capu-i buhos si barba-i incalcita", este o personificare a tacerii pietrificate. Bea si tace cu indaratnicie. Face fantani dar iubeste mai mult vinul decat apa. Istorisirea lui-o alta poveste de dragoste intre o fata de boier si feciorul unui mazal, intamplata pe vremea lui voda Calimah-e spusă de fapt de Lita Salomia. Naratiunea cu cei doi tineri fugiti si adapostiti in coliba lui Zaharia din padure, se constituie dintr-un dialog. Baba Salomia povesteste si abia din cand in cand scoate, cu clestele, cate o vorba din gura lui Zaharia: "Asta-i". . . "Atata-i".

Asadar, "indiferente de sine"-cum spune G. Calinescu-cele 9 povestiri de la Hanu Ancutei se leaga dintr-un tot unitar, arta prozatorului fiind aceea de a crea personaje-povestitori si o atmosfera specifica.

Dupa cum affirm mai sus, mestesugul nu consta neaparat in ce se spune cat mai ales in modul cum se spune. Acest cum il formeaza miscarea si comportamentul povestitorilor, care se succed in chipul cel mai natural la cuvânt, dar il formeaza, mai ales, vorbirea lor. Dupa cum s-a observat is dupa cum insusi scriitorul a marturisit-o adesea, arta lui Sadoveanu se aseaza in linia traditiei lui Neculce is Creanga, mai ales pin parfumul vechi si moldovenesc al cuvântului. Aceasta se poate observa din fiecare sir si din fiecare intorsatura de fraza.

Astfel, oprindu-ne mai amanuntit la ultima povestire, Istorisirea lui Zaharia Fantanarul, vom observa atragerea in sfera artei a cuvintelor si expresiilor populare. Orbul cel sarac stie istorisiri si se bucura de simpatia auditorului. Dar Lita Salomia nu mai avea astampar, rupandu-si degetele si muscandu-si buzele, contrariata de atentia care se da unui "ticalos"si isi da cu parerea, in doi peri:"-laca astfel traiesc unii fara grija macar ca-s niste nevolnici. Umbla dusi de mana de altii, ca ei singuri nu-s vrednici sa calce doi pasi; si pe unde ajung spun niste minciuni, de sta lumea si se uita la dansii cu gura cascata. "

Lita salomia, baba cea ascutita la limba, se caracterizeaza singura pin modul cum vorbeste, fara cea mai mica interventie din partea povestitorului. Ca mai batrana in adunare ea se exprima pin pluralul demnitatii, Dar se umple de naduf cand vede ca orbul le intorcea si le sucea ca sa se plece o lume catre dansul.

Impresia de oralitate si de miscare scenica a personajului se realizeaza, simultan, din cuvinte auzite in vorbirea regionala curenta:"asta,s-am(in loc de si-am)nimica,"Dar mai ales din expresii verbale:"le intorcea,le sucea, sa se plece...catre, m-am umplut de naduf" si din constructii eliptice: "toate ale lui, o lume(substantivul neaticulat) auzind,vazand(lipsa complementului drept)". Fiind bolnava de vatamatura, baba se apara de (respinge)ulcica cu vin pe care i-o intindea razasul. Ceremonioasa, aproape ritualica,scena se poate juca perfect de catre o actrita care poate ghici mima si pantonima, fara indicatii regizorale, numai din inflexiunile limbii.